

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
Rotel 060301

BESLUT
2016-06-23
Stockholm

Mål nr
M 2606-16

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Östersunds tingsrätts, mark- och miljödomstolen, beslut 2016-03-09 i mål nr M 455-14, se bilaga A

KLAGANDE

Kammarkollegiet
Box 2218
103 15 Stockholm

MOTPARTER

1. Indalsälvens vattenregleringsföretag, 893200-0428
Box 392
831 25 Östersund

2. Skellefteå Kraftaktiebolag, 556016-2561
931 80 Skellefteå

Ombud för 1-2: JOS

SAKEN

Avvisning m.m.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS BESLUT

1. Mark- och miljööverdomstolen ger prövningstillstånd.
 2. Mark- och miljööverdomstolen avslår överklagandet.
-

Dok.Id 1276381

Postadress Box 2290 103 17 Stockholm	Besöksadress Birger Jarls Torg 16	Telefon 08-561 670 00 08-561 675 50 E-post: svea.avd6@dom.se www.svea.se	Telefax 08-561 675 59	Expeditionstid måndag – fredag 09:00-15:00
---	---	--	---------------------------------	---

YRKANDEN M.M. I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Kammarkollegiet har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska

- uppta målet till fortsatt prövning och återförvisa målet för fortsatt handläggning i mark- och miljödomstolen,
- upphäva mark- och miljödomstolens beslut gällande rättegångskostnader och besluta att frågan om rättegångskostnader ska prövas enligt bestämmelserna i 25 kap. miljöbalken vid den fortsatta handläggningen i mark- och miljödomstolen,
- ändra mark- och miljödomstolens beslut punkterna 3-4 och i första hand bestämma att vardera parten står sin kostnad, i andra hand tillerkänna tillståndshavarna 12 000 kr vardera som skälig ersättning.

Kammarkollegiet har vidare begärt ersättning för rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen.

Till stöd för sin talan har Kammarkollegiet i huvudsak anfört detsamma som i mark- och miljödomstolen samt tillagt och förtydligat följande. Frågan om handläggning av framställningar om latent villkor har tidigare prövats av Mark- och miljööverdomstolen gällande Granö kraftverk. Frågorna i detta mål är dock av det slaget att ytterligare klargöranden behövs avseende vilka rekvisit som ska gälla samt även bevisbördans placering. Mark- och miljödomstolen har lagt bevisbördan på Kammarkollegiet vilket inte är förenligt med 2 kap. 1 § miljöbalken. Det är heller inte förenligt med rättspraxis där tillståndshavaren alltid har ålagts ett strängt beviskrav och även bevisbördan för att visa både om det finns ett tillstånd och vilka frågor som är rättskraftigt prövade. Det förhållandet att flera olika parter ges rätt att påkalla fortsatt prövning senare, att prövningen skjuts upp och att någon uppskjuten prövning aldrig kom till stånd, visar att det just är fråga om ett latent villkor. Det är inte korrekt att det krävs ett rekvisit till, dvs. att ett nytt framtida förhållande ska uppkomma, för att ett latent villkor ska föreligga. I praxis finns en mängd varianter av hur latent villkor kan vara utformade. Ett exempel är ett mål om Sunnerstaholms kraftverk, där rätten att begära fortsatt prövning inte krävde att ett nytt framtida förhållande skulle ha uppkommit.

Det behövs även ett prejudicerande klargörande för det fallet att en part under prövningen av en framställan om fortsatt tillståndsprövning påtalar att det latent villkoret istället utgör ett provotidsvillkor, som dock inte slutligt handlagts och prövats av domstol. Frågan är om handläggningen av tillståndsmålet i så fall också bör fortsätta eller om part behöver använda särskilda rättsmedel mot det avgörande där målet avslutades enligt bestämmelserna om domvilla.

Rättegångshinder föreligger endast om det gäller rättskraft enligt 24 kap. 1 § miljöbalken i den fråga som framställan om fortsatt tillståndsprövning avser. Kammarkollegiets framställan rör frågan om villkor till skydd för fisket, särskilt den magnifika Storbodöringen. För att avvisning ska kunna komma ifråga måste alla frågor om fisket vara rättskraftigt avgjorda, dvs. ha prövats i 24 kap. 1 § miljöbalkens mening.

Kammarkollegiet har med stöd av Länsstyrelsen i Jämtlands län gått igenom gällande villkor för Håckrens och Sällsjöns regleringar och kunnat konstatera att det saknas både villkor och prövning i sak om åtgärder för fiskens fria gång. Mark- och miljödomstolens grund för avvisning är sålunda inte rättegångshinder på grund av rättskraft. I stället tycks domstolen anse att det inte är möjligt att handlägga målet som ett ansökningsmål. Det finns dock inget sådant hinder eftersom Kammarkollegiet har åberopat sin rätt till omprövning enligt 24 kap. 5 och 7 §§ miljöbalken som andrahandsgrund för talan.

När det gäller frågan om rättegångskostnader anser Kammarkollegiet att 25 kap. 3 § miljöbalken ska tillämpas i målet. I vart fall bör grunderna för bestämmelsen gälla i förhållandet mellan en part med talerätt enligt 24 kap. 7 § miljöbalken som är angiven i det latent villkoret och tillståndshavaren. Mark- och miljödomstolen anger i princip själva grunden för prövningstillstånd i denna del av beslutet dvs. att det saknas föreskrifter för denna angivna situation. I vart fall bör principen för indispositiva mål gälla och att vardera parten ska stå sin kostnad. I fråga om skäligheten av det yrkade beloppet blir det ett konsekvensfel då bevisbördan för innehållet i domar och villkor har lagts på kollegiet. Utgången blir i målet att inte bara bevisbördans placering är felaktig, den leder också till att mark- och miljödomstolen anser att det är skäligt att tillståndshavaren dels ska kunna utreda sitt eget tillstånd, dels lägga ner kostnader för att kunna komma med ”motbevisning” mot Kammarkollegiet.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL*Frågan om fortsatt handläggning av tillståndsmålen*

Mark- och miljööverdomstolen delar mark- och miljödomstolens utgångspunkter gällande vad som kännetecknar s.k. latent villkor eller vilande villkor (se även det åberopade rättsfallet MÖD 2011:49). När det gäller sådana villkor har Kammarkollegiet invänt mot att mark- och miljödomstolen lagt bevisbördan på Kammarkollegiet och anfört att det i stället bör vara tillståndshavaren som har att visa att frågorna är rättskraftigt avgjorda.

Det ligger på sökanden i ett mål att åberopa de omständigheter och bevis som hon eller han anser stödjer den förda talan och på motparten att bemöta dessa utifrån sin uppfattning. Bevisbörderegler gäller när det råder osäkerhet om faktiska förhållanden, men inte när en domstol ska ta ställning till svårbedömda rättsfrågor (Ekelöf, Edelstam, Rättegång IV, sjunde upplagan, sid. 77). Bevisbörderegler får inte heller användas på rättsfrågor, som alltid måste besvaras av rätten (Lindell, Civilprocessen, tredje upplagan, sid. 50). Frågan om innehållet i äldre avgöranden och hur dessa ska tolkas är inte att betrakta som en bevisfråga, utan en rättsfråga. Bedömningen av frågan om latent villkor aktualiserar därmed inte tillämpningen av bevisbörderegler.

Mark- och miljödomstolen har konstaterat att villkoren i de aktuella domarna inte innehåller någon initiativrätt till prövning i anledning av en senare tillkommen omständighet efter det att tillståndsmålen har vunnit laga kraft och att villkoren därmed inte kan vara latent. Mark- och miljööverdomstolen delar denna rättsliga bedömning.

Under handläggningen i mark- och miljödomstolen gjorde Kammarkollegiet i andra hand gällande att tillståndshavarna skulle ge in en prövotidsredovisning enligt de åberopade villkoren. Tillståndsprövningen avgjordes emellertid slutligt genom domen den 28 april 1999 i mål nr M 14-99, varför det i avsaknad av latent villkor inte finns någon möjlighet att fortsätta tillståndsprövningen och kräva en prövotidsredovisning i målet.

Förutsättningar för mark- och miljödomstolen att ta upp målet till prövning som ett ansökningsmål har därmed saknats och överklagandet i denna del ska lämnas utan bifall.

Frågan om omprövning

Kammarkollegiet har benämnt sin ansökan till mark- och miljödomstolen som en framställan om fortsatt tillståndsprövning. Kammarkollegiet har i slutskedet av handläggningen i mark- och miljödomstolen anfört att ”om domstolen har handlagt målet på felaktigt sätt dvs. som ett tillståndsmål och det rätteligen borde ha handlagts som en ansökan om omprövning emotser Kammarkollegiet att domstolen förelägger kollegiet att, om den tidigare hemställan inte är komplett och ansökningsavgift inte är betald, komplettera målet med det som saknas enligt 22 kap. 2 § miljöbalken på angivet sätt”.

Kammarkollegiets skrivelse tar sikte på det fall att domstolen skulle ha handlagt den inlämnade ansökan om fortsatt prövning av tillståndet felaktigt. Det har således inte gjorts gällande att målet skulle handläggas som en ansökan om omprövning i det fall att yrkandet om fortsatt handläggning skulle avvisas. I avsaknad av ett yrkande om omprövning har mark- och miljödomstolen inte haft att pröva frågan. Även i denna del ska överklagandet därför lämnas utan bifall.

Frågan om rättegångskostnader

När det gäller frågan om rättegångskostnader instämmer Mark- och miljööverdomstolen i mark- och miljödomstolens bedömning.

Sammanfattningsvis innebär Mark- och miljööverdomstolens ställningstaganden att Kammarkollegiets överklagande ska avslås i sin helhet.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B

Överklagande senast 2016-07-21

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Per Sundberg, Vibeke Sylten, Åsa Marklund Andersson (deltar inte i beslutet om prövningstillstånd) och Christina Ericson, referent.

Föredragande har varit David Sandberg.

ÖSTERSUNDS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

SLUTLIGT BESLUT
2016-03-09
Meddelat i Östersund

Mål nr M 455-14

SÖKANDE

Kammarkollegiet
Box 2218
103 15 Stockholm

MOTPART

1. Indalsälvens vattenregleringsföretag, 893200-0428
Box 392, 831 25 Östersund

2. Skellefteå Kraft AB, 556016-2561
Box 395, 931 24 Skellefteå

Ombud för 1-2: JOS

SAKEN

Framställan om fortsatt handläggning av Håckrens och Sällsjöns regleringar
innebärande bl.a. nya och ändrade villkor; nu fråga om prövning av rättegångshinder.

BESLUT

1. Mark- och miljödomstolen avvisar Kammarkollegiets framställning om fortsatt handläggning av målet om Håckrens och Sällsjöns regleringar.
 2. Mark- och miljödomstolen lämnar Kammarkollegiets hemställan om föreläggande enligt 22 kap. 2 § miljöbalken utan bifall.
 3. Mark- och miljödomstolen förpliktar Kammarkollegiet att till Indalsälvens vattenregleringsföretag utge ersättning för rättegångskostnader med 51 800 kr, avseende arvode, jämte ränta därå enligt 6 § räntelagen från denna dag till dess betalning sker.
 4. Mark- och miljödomstolen förpliktar Kammarkollegiet att till Skellefteå Kraft AB utge ersättning för rättegångskostnader med 51 800 kr, avseende arvode, jämte ränta därå enligt 6 § räntelagen från denna dag till dess betalning sker.
-

Dok.Id 226397

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 708 831 28 Östersund	Storgatan 6	063-15 06 00 E-post: mmd.ostersund@dom.se www.ostersundstingsratt.domstol.se	063-15 06 88	måndag – fredag 08:00-16:00

YRKANDEN

Kammarkollegiet har yrkat att mark- och miljödomstolen ska bl.a.

-föreskriva nya och ändrade villkor för vattenverksamheterna Håckrens och Sällsjöns regleringar m.m., samt

-förelägga Indalsälvens vattenregleringsföretag (IVF) att till domstolen inkomma med underlag om flöden m.m. och utredningar om bl.a. vilka möjligheter som finns att vidta åtgärder för strömvattenmiljön i Lillströmmen och Sällsjöns utlopp genom att tillse att nuvarande damm inte utgör ett vandringshinder för förekommande fiskarter genom uppförande av faunapassage i form av in- eller omlöp m.m..

Kammarkollegiet har även anfört följande: om mark- och miljödomstolen handlagt målet på felaktigt sätt dvs. som ett tillståndsmål och det rätteligen borde ha handlagts som en ansökan om omprövning, emotser Kammarkollegiet att domstolen förelägger kollegiet att, om den tidigare hemställan inte är komplett och ansökningsavgift inte är betald, att komplettera målet med det som saknas enligt 22 kap. 2 § miljöbalken på angivet sätt.

Indalsälvens vattenregleringsföretag och **Skellefteå Kraft AB** (fortsättningsvis **IVF m.fl.**), vilka är ägare av Sällsjö kraftverk och/eller tillståndshavare, har yrkat att kollegiets framställan ska avvisas. De har även yrkat ersättning för rättegångskostnader med 103 600 kr exklusive moms avseende ombudsarvode fördelat med hälften vardera på respektive huvudman.

Kammarkollegiet har bestritt avvisningsyrkandet och gjort gällande att rättegångskostnadsyrkandet ska ogillas. Kollegiet har vitsordat 24 000 kr av yrkat belopp.

BAKGRUND

Sjöarna Håckren och Sällsjön är belägna söder om Mörsil i Åre kommun på en höjd av ca 586 möh respektive 456 möh. De rinner upp i bl.a. Anarisfjällen och Ottsjön. Håckren har sitt naturliga utflöde via Håckerströmmen, Sällsjön, Lillströmmen,

Storboströmmen och Stamsjön som härefter mynnar i Indalsälven väster om Kvissleströmmar.

Häckren och Sällsjön är reglerade för vattenkraftsändamål genom att det bl.a. anlagts regleringsdammar vid utloppen av Häckren och Sälljön. Allt vatten från Häckren tappas genom en tilloppstunnel till Sällsjö kraftverk. Avloppstunneln från kraftverket mynnar i Indalsälven något uppströms det naturliga utflödet i älven.

Handläggningen av målen om vattenverksamhet påbörjades av dåvarande Mellanbygdens vattendomstol i målen Ans.D. 14/1950 och A71/58 (Sällsjö kraftverk och sedermera även dammbyggnad i Häckrens utlopp) och A72/58 (långtids- och korttidsreglering av Häckrenmagasinet). Den har omfattat ett flertal domar. Domar som berört frågor hänförliga till nu aktuell framställan, dvs. villkor gällande åtgärder till skydd för fisket samt vattenhushållning för behovet, framgår i huvudsak av nedanstående sammanställning.

Sammanställning av vissa föreskrifter i domar

Ref.nr	Domar (domslut om ej annat anges)
52	Deldom den 21 jan 1952 (Ans.D. 14/1950)
52.1	Sid x: Tillstånd till uppförande av Sällsjö krv, m.m.
61	Deldom 26 juni 1961 (A71/58)
61.1	Tillstånd till ny utformning av Sällsjö krv pga Häckrenmagasinet
66	Deldom den 14 juli 1966 (A71/58 och A 72/58)
66.1	Sid 9: Tillstånd lämnas dels ...långtidsreglera Häckrenmagasinet ...
66.2	Sid 11: Som villkor för dessa tillstånd gälla de bestämmelser om vattenhushållning och kontroll därav samt de föreskrifter i övrigt, som intagits i domen, ävensom de ytterligare föreskrifter om vattenhushållning eller annat, vilka kunna komma att lämnas i de delar av målen, som uppskjutas.

- 66.3 Sid 45:
Vattenhushållningsbestämmelser beträffande Håckrenmagasinet

- 66.4 Sid 47:
10. Vattendomstolen må, efter skriftlig anmälan av part eller då eljest anledning därtill föreligger, föreskriva sådan ändring i eller sådant tillägg till härstädes meddelade bestämmelser, som utan att förnärma tredje mans rätt eller för sökanden medföra väsentlig olägenhet äro ägnade att förebygga eller i största möjliga mån minska skada eller intrång.
- 66.5 Sid 63:
10. Fiske
a) Åtgärder till fiskets skydd
I fråga om fisket i Ottsjön och Håckrenmagasinet äro sökandena, vederbörande sakägare, kammaradvokatfiskalsämbetet och fiskeriintendenten i norra distriktet ense om de bestämmelser därutinnan ... som vattendomstolen upptager nedan i domslutet.
...
- 66.6 Sid 68:

Beträffande fisket i Ottsjön förordnas följande.
Sökandena äro skyldiga att anlägga, bibehålla och noggrant sköta fiskspärr....
- 66.7 Sid 69:
2 st
Den slutliga prövningen av frågan om åtgärder till skydd för fisket i Ottsjön uppskjutes att företagas efter skriftlig hemställan därom av sökanden, sakägare, kammaradvokatfiskalsämbetet eller fiskeriintendenten eller då vattendomstolen eljest finner anledning därtill.
Fiskeriintendenten förordnas att under nyss stadgad uppskovstid verkställa utredning av och avgiva utlåtande i frågan huruvida de i denna dom tillstadda kraftutbyggnadsföretagen menligt påverka fiske i Ottsjön.
- 66.8 Frågan om åtgärder till skydd för fisket i Håckrenmagasinet uppskjutes till behandling efter skriftlig hemställan därom av sökanden, sakägare kammaradvokatfiskalsämbetet eller fiskeriintendenten eller då vattendomstolen eljest finner anledning därtill.
- 66.9 Sid 70
2 st
Den av fiskeriintendenten framförda frågan om åtgärder som

kompensation för skador å fiskena i Storboströmmen och Sällsjön uppskjutes att upptagas till prövning i samband med avgörande av spörsmålen om de ersättningar till rättsägare, som skola utgå för nämnda skador.

- 66.10 Sid 95:
18. Andra frågor om skador, intrång eller olägenheter än de ovan behandlade.
- 66.11 Uppkommer fråga om skada, intrång eller olägenhet i hänseende, som icke behandlats i denna dom, och kunna parterna icke enas därutinnan, må part medelst skriftlig anmälan hänskjuta den tvistiga frågan till vattendomstolen för avgörande. Anmälan, som nyss sagts, skall, vid äventyr att frågan av domstolen icke upptagas till behandling, göras före utgången av den tid, som i denna dom föreskrives för anmälan av anspråk i anledning av oförutsedd skada.
- 66.12 Sid 96:
20. Byggnadstid
"... skola de arbeten, som äro förenade med de i denna dom tillstadda kraftverks- och regleringsföretagen vara fullbordade senast den 1 juni 1971."
- 66.13 Sid 96 f:
21. Oförutsedda skador.
Tiden för anmälan av oförutsedd skada "... skall anmälas... senast inom tolv år räknat från utgången av den för företagets fullbordande... bestämda tiden". (dvs senast den 1 juni 1983)
- 68 **Deldom den 18 juni 1968** (A71/58 och A 72/58)
- 68.1 Sid 18:
Åtgärder till skydd för fisket jämlikt 2 kap. 8 § vattenlagen
- 68.2 Sid 19:
Vid huvudförhandling den 7 februari 1968 har parterna, sedan det upplysts att utredning pågår om möjligheterna att reglera Sällsjön till förmån för storöringstammen i Storboströmmen, förklarat sig ense om att föreliggande spörsmål skall uppskjutas på sätt nedan anges.
- 68.3
-
- Vattendomstolen uppskjuter föreliggande frågor beträffande Sällsjön och Storboströmmen om åtgärder jämlikt 2 kap. 8 § vattenlagen att upptagas till prövning efter skriftlig hemställan därom av sökandena, kammaradvokatfiskalsämbetet eller

fiskeriintendenten eller då vattendomstolen finner anledning därtill.

- 70** **Deldom den 28 augusti 1970** (A71/58 och A 72/58)
- 70.1** Sid 9: (*domskälsvis*)
... den begärda regleringen får anses vara till gagn för fisket såsom en åtgärd ägnad att minska menlig inverkan på fisket av Håckrenmagasinets reglering och Sällsjö kraftverk ... finner vattendomstolen hinder ej möta mot att tillstånd till denna lämnas i enlighet med sökandenas begäran.
- 70.2** Sid 10:
- 70.3** Sid 9: *domslut*
Tillstånd
Vattendomstolen lämnar sökandena tillstånd till reglering av Sällsjön (*mellan vissa regleringsamplituder*).
- 70.4** Sid18:
14. 2 kap. 8 § vattenlagen
- 70.5** Vattendomstolen har i deldom i målen 18.6.1968 uppskjutit föreliggande frågor beträffande Sällsjön och Storbodströmmen om åtgärder jämlikt 2 kap. 8 § vattenlagen att upptagas till prövning efter skriftlig hemställan därom av sökandena, kammaradvokatfiskalsämbetet eller fiskeriintendenten eller då vattendomstolen finner anledning därtill.
- 70.6** Vattendomstolen föreskriver att vad sålunda förordnats i domen 18.6.1968 skall äga tillämpning även med avseende på den nu tillstadda regleringen av Sällsjön.
- 84.1** **Dom den 18 maj 1984** (A72/58, Östersunds tingsrätt, vattendomstolen)
- 84.2** Sid 1:
Frågor berörande Sällsjö kraftverk handläggs numera i målet om Håckrens reglering (A 72/58).
- 98** **Beslut** tecknat på dagboksblad:
-om att mål A 72/58 fr o m den 1 jan 1999 handläggs som M 14-99.
- 99** **Kungörelse** (M 14-19, tidigare benämnt A72/58)
- 99.1** ... sökanden [har] ... gjort gällande att samtliga frågor i målet är

slutligt prövade samt hemställt att miljödomstolen skall avskryva målet från vidare handläggning.

99.2 Dom den 28 april 1999 (miljödomstolen), mål nr M 14-99

99.3 Sid 1 (domslut):
Miljödomstolen förklarar att hela målet är slutligt prövat.

99.4 Sid 2 (domskälen):
Inga andra frågor kvarstår i målet. Hela målet är därmed slutligt prövat och miljödomstolen skiljer sig därför från målet.

Nedanstående återgivning av vad som föreskrivits i domslut eller anförts domskälsvis i ovanstående domar sker genom hänvisningar till ovanstående referensnummer.

PARTERNAS UTVECKLING AV TALAN AVSEENDE AVVISNINGSYRKANDET

Kammarkollegiet

Enligt Mellanbygdens vattendomstols domar den 14 juli 1966, den 18 juni 1968 och den 28 augusti 1970 i mål A71/58 och A72/58 gäller följande villkor gällande åtgärder till skydd för fisket samt vattenhushållning för behovet (s.k. latent villkor), Se ref 66.4, ref 68.1-3 och ref 70.5-6.

Kammarkollegiet är part enligt 22 kap. 6 § miljöbalken som enligt ovan villkor har rätt att framställa begäran. Begäran omfattar dels att mark- och miljödomstolen ska föreskriva nya och ändrade villkor för verksamheten och åtgärder för att uppfylla villkoren, dels att IVF ska ta fram ett vederhäftigt underlag för att mark- och miljödomstolen ska kunna bedöma de villkor m.m. som behöver föreskrivas.

Enligt 2 kap. 3 § miljöbalken ska verksamhetsutövare vidta de försiktighetsmått som behövs för att förebygga, hindra och motverka att verksamheten medför skada eller olägenhet för miljön. Enligt 11 kap. 8 § miljöbalken ska verksamhetsutövare att utan ersättning vidta och för framtiden underhålla behövliga anordningar för fiskens

framkomst eller fiskets bestånd, släppa fram vatten för ändamålet samt iaktta de villkor i övrigt som behövs till skydd för fisket. Enligt 5 kap. 3 och 8 §§ miljöbalken ska tillståndsmyndigheter och andra myndigheter ansvara för att miljökvalitetsnormerna följs och att vidta de åtgärder som anges i åtgärdsplanerna. Enligt Bottenhavets vattendistrikt Delområdesrapport 2009 - 2015 s 30 anges "Storbodströmmen med vandringsväg vid regleringsdammen i Sällsjön" som ett nyckelobjekt. Gällande miljökvalitetsnorm för Sällsjön och Storbodströmmen efterföljs inte.

Kammarkollegiet har till stöd för sin begäran i sakfrågan hänvisat till utredning av Länsstyrelsen Jämtlands län.

IVF m.fl.

Det finns inga latenta villkor. Målen om Håckrens reglering och Sällsjö kraftverk är slutligt avgjorda. Samtliga bestämmelser och villkor är lagakraftvunna. För att åstadkomma ändringar av dessa måste talan om omprövning väckas.

Kammarkollegiets talan ska därför avvisas.

Det som kollegiet kallar latenta villkor är i själva verket sådana i vattenmål sedvanliga och regelmässigt förekommande prövotidsförordnanden utan verkan utanför de mål som de meddelades i. Förordnandet avsåg endast att möjliggöra ändrade vattenhushållningsbestämmelser om det under tiden för skaderegleringen visade sig att det behövdes. När skaderegleringen av en skadefråga avslutades förlorade sådana förordnanden sin innebörd i det hänseendet, det vill säga allra senast när ett mål avslutades, och då stängdes även möjligheterna att med stöd av ett sådant förordnande ändra på vattenhushållningsbestämmelserna.

Denna innebörd av förordnandet bekräftas även uttryckligen av det allmänna villkoret i domen den 14 juli 1966 som uttryckligen hänvisar till att ändringar kan göras avseende frågor som skjuts upp i målen. Meddelas inga ytterligare föreskrifter om vattenhushållning i målen kan sådana inte meddelas senare, se ref 66.2.

Beträffande den faktiska handläggningen av frågan om åtgärder till skydd för fiske i Sällsjön och Storboströmmen, det vill säga den fråga som kollegiet hänvisar till för fortsatt handläggning, slutprövades i dom den 28 augusti 1970 enligt följande.

Frågan sköts upp i dom den 18 juni 1968, se ref.nr 68.1-2. Efter genomförd utredning lämnades i 1970 års dom tillstånd till ombyggnad av dammen i Sällsjön och reglering av Sällsjön. I domen uttalas följande, se ref.nr 70.1. Angående möjligheterna att ändra bestämmelserna uttalade vattendomstolen på sid 18, se ref.nr 70.5-6. I domen görs för övrigt (sid 10), i enlighet med prövotidsförordnandena, en anpassning av vattenhushållningsbestämmelserna för Sällsjön för att uppnå syftet med de skadeförebyggande åtgärderna.

Någon ytterligare begäran om prövning gjordes aldrig av sökandena eller myndigheterna innan målet avslutades eftersom parterna ansåg att de åtgärder som föreskrevs i domen var tillräckliga. Inte heller fann vattendomstolen anledning att ta upp frågan. Därigenom innebar domen slutprövning.

Även om frågorna om åtgärder till skydd för fisket inte skulle ha handlagts i målet följer för övrigt av bestämmelserna om skaderegleringen i 1966 års dom att fråga om sådana åtgärder i så fall skulle ha väckts senast den 1 juni 1983. 1966 års dom innehåller (sid 95f) följande villkor beträffande skaderegleringen, se ref.nr 66.12. Tiden för anmälan av oförutsedd skada bestäms, se ref.nr 66.13.

Målet om Sällsjö kraftverk avslutades i början av 1980-talet när den enda kvarvarande frågan, inverkan på klimat i visst hänseende, avskrevs, varefter frågor berörande Sällsjö kraftverk flyttades över till målet om Håckrens reglering, se dom den 18 maj 1984, sid 1, (ref.nr 84.2). I målet om Håckrens reglering handlades alltså samtliga frågor som uppkommit i målen 71/58 om Sällsjö kraftverk och 72/58 om Håckrens reglering. Målet om Håckrens reglering avslutades genom dom den 28 april 1999. I domslutet anges, sid 1, (ref.nr 99.3), *"Miljödomstolen förklarar att hela målet är slutligt prövat."* I domskälen, sid 2, (ref.nr 99.4), konstateras: *"Inga andra frågor"*

kvarstår i målet. Hela målet är därmed slutligt prövat och miljödomstolen skiljer sig därför från målet.”

Kollegiet har möjligen inspirerats av Miljööverdomstolens dom den 1 februari 2011 angående latent villkor för Granö kraftverk. Den domen avser en tidigare dom angående slutliga villkor och inte som i förevarande fall en tidig dom angående prövotidsförordnanden som följs av flera andra domar i allehanda skadefrågor. Dessutom hänvisar MÖD i Granöfallet till att det latent villkoret haft betydelse för tillåtligheten av kraftverket. Ifrågavarande prövotidsförordnanden har inte haft någon betydelse alls för tillåtligheten av vare sig Håckrens reglering eller Sällsjö kraftverk, utan avsåg endast möjligheten till lämplig anpassning av den närmare detaljregleringen av olika skadefrågor.

Kammarkollegiet har tillagt

1. Påstående om att latent villkor inte gäller om domstolen meddelat slutlig dom i ett mål är felaktigt. Latenta villkor gäller alltid i domar där domstolen har slutligt prövat ansökan och verkningarna av denna. Endast om en domstol anger att ett latent villkor ska upphöra att gälla får rättsverkan att villkoret inte gäller. Så har inte skett i de domar kollegiet har åberopat. Invändningen är vidare av samma slag som framfördes i målet om Granö kraftverk, en invändning som Mark- och miljööverdomstolen avvisade. Hänvisningen i 1970 års dom till 1968 års avgörande är enkom ett tydliggörande att det latent villkoret fortsätter att gälla, "skall äga tillämpning", inte att det latent villkoret upphävs.
2. Påståendet om att prövotidsvillkor kan utformas utan prövotidsvillkor och utan krav på att en prövotidsutredning vid ett vissa angivet datum är felaktigt. Ett prövotidsvillkor innehåller enligt 22 kap. 25 och 27 §§ miljöbalken och 24 kap. 1 § miljöbalken samt liknande bestämmelse i äldre rätt dvs. 11 kap. 66 § 1918 års vattenlag (1918:523), ÄVL, en klar anvisning om att sökanden ska inkomma med utredningen och vad utredningen ska omfatta. Av numera 2 kap. 1 § miljöbalken framgår att det är sökanden som har bevisbördan, vilket även gällde enligt ÄVL.

Tillståndshavarna hänvisar till domstolens skäl vad gäller tillåtligheten i 1970 års dom. Enligt 11 kap. 66 § 2 mom i ÄVL likväl vad som gäller idag, sätter domstolarna inte frågor som är avgörande för tillåtligheten på ett prövotidsförfarande. Vidare får domstolarna inte ändra tidigare meddelade villkor som är rättskraftigt avgjorda.

Omständigheterna är vidare så att tillståndshavarnas påstående innebär att "prövotiden" skulle ha gällt endast under en mycket kort tid dvs. mellan 1968 och det datum som den påstådda utredningen gavs in, vilket är en kortare tid än 1 år. Det är orimligt att prövotiden för frågorna om villkor enligt 2 kap. 8 § ÄVL skulle sättas på en sådan mycket kort tid.

3. Tid för oförutsedd skada utgör inte hinder för prövning av latent villkor. Kollegiets begäran innebär inte att det ska bli en ny skadeutredning och inte heller en ny skadebedömning av ersättningsfrågor. Invändningen från tillståndshavarna saknar sålunda relevans och bör kunna bortses från av mark- och miljödomstolen.
4. En domstol prövar den verksamhet som är föremål för prövningen, och för latent villkors del är det omständigheten att förhållanden som dels kan ändras i omgivningen, dels nya kunskaper om förhållandena om omgivningen och den prövade verksamhetens påverkan samt ny teknik m.m., som kan föranleda domstolen att förordna om ett latent villkor för den prövade verksamheten. Kollegiet kan notera att det underlag som utförts av Länsstyrelsen Jämtlands län är just precis sådana förhållanden som motiverar att det latent villkoret ska kunna tillämpas.
5. Det finns en mängd tillstånd från norr till söder med latent villkor. Förutom det mål som prövats av Mark- och miljööverdomstolen gällande Granö kraftverk, kan nämnas: Rickleån (äldre rätt) Granö kraftverk (äldre rätt) Långeruds kraftverk (miljöbalken) Ryfors kraftverk (äldre rätt) Valltorpskvarns kraftverk (miljöbalken)

Brevens bruk (miljöbalken) Långgölsmåla (äldre rätt) Fridafors övre i Mörrumsån (äldre rätt) Fridafors nedre (äldre rätt) Knislinge kraftverk i Helge å (äldre rätt plus miljöbalken) Klippans kraftverk i Rönneå (äldre rätt) Stackarps kraftverk (äldre rätt) Forsmöllans kraftverk (äldre rätt) Sunnerstholms kraftverk i Voxnan (äldre rätt). Sen finns också många latenta villkor i domar i Emån, Ätran, Rönneå och Karlshammars kraftverk (MMD Växjö dom 2015-04-22 i mål M 1777-09).

6. Utformningen av de latenta villkoren har varierat stort, från att anges såsom domarna i Rönneå från den 14 mars 1946 i mål AD 5/1943, AD 10/1943 samt AD 8/1943 att "vattendomstolen på anmälan av vederbörande fiskerimyndighet" kan förordna om att verksamhetsutövaren installerar galler som hindrar fisk att komma in i turbinen. Detta angavs som villkor för tillståndet. Tillstånden har slutligt prövats och vunnit laga kraft. Kammarkollegiet har påkallat prövning av de latenta villkoren.

Det finns mer subtila latenta villkor också, vilket framgår av domskälen i Granö kraftverk. "Om däremot i en framtid lax och havsöring beredas möjlighet att i ej ringa omfattning vandra upp till Granö kraftverk, bör efter talan vid vattendomstolen ägaren till Granö kraftverk kunna förpliktigas att genom ytterligare åtgärder eller avgifter kompensera den skada på de naturliga betingelserna för dessa fiskslag, som kraftverket orsakar vid då inträdda förhållanden."

I Sunnerstholms kraftverk (utslag 16.8.1948) anges en föreskrift att "verksägaren är skyldig att underkasta sig sådana åtgärder som vattendomstolen senare kunde komma att bestämma." Vad gäller särskilt om Sunnerstholm bör nämnas att Voxnans kraftaktiebolag ansökte ca 25 år senare om befrielse av det latenta villkoret, vilket ogillades av Södertörns tingsrätt, vattendomstolen i dom den 6 februari 1975. Det latenta villkoret i 1948 års dom är sålunda fortfarande gällande för Sunnerstholms kraftverk.

7. Det saknas i 1970 års dom ett från tillståndshavaren framställt tydligt yrkande om upphävande av 2:8 ÄVL-frågan och enligt domen framgår ingenting om (jämför med ovan angivna prövningsmodell från Sunnerstaholm) att skyldigheten beträffande latent a åtgärder enligt 2:8 ÄVL ändrats eller upphävts. Det latent a villkoret kvarstår sålunda även efter 1984 års dom.

Ett villkor kan endast ändras/upphävas genom dom. Domen visar i sin ordalydelse att den inte innefattade någon sådan prövning av det latent a villkoret. Alla frågorna (inklusive det latent a villkorets utformning och giltighet), var redan slutligt prövade. Det latent a villkoret kvarstår sålunda även efter 1999 års dom.

IVF m.fl. har tillagt

Vad Kammarkollegiet anført om att ett förordnande för prövotiden ges rättsverkan utöver det mål som det har meddelats i är okänd för tillståndshavarna. Ett avgörande med den innebörden skulle dessutom bryta igenom rättskraften av vattendomar enligt ÄVL, 1983 års vattenlag (1983:291), VL, och MB och därför med all sannolikhet väcka stor uppmärksamhet. Vid genomgång av den av Kammarkollegiet upprättade listan framgår att det inte i något fall är fråga om att ett prövotidsförordnande ges den innebörd och rättsverkan som Kammarkollegiet påstår. "Latenta" eller "vilande" villkor meddelas endast när förutsättningarna i omgivningen och/eller annan verksamhet som inte har kunnat prövas samtidigt är sådana, att villkoret är meningslöst så länge förutsättningarna består. Listan bekräftar därmed närmast, tvärtemot vad kollegiet påstår, att det inte finns någon praxis som tillerkänner prövotidsförordnanden rättsverkan utanför de mål de meddelas i.

IVF m.fl. har hänvisat till domar berörande Granöns kraftverk, Rickleån (MÖD 2000:56, Fredriksfors kraftstation), Långneruds kraftverk (MÖD 5031/09), Ryfors övre kraftverk (MMD Växjö dom 2014-06-05, M 2229-13), Brevens bruk, (MMD Nacka dom 2012-10-18, M 6065-08 (MÖD 2014:15), Fridafors övre kraftverk (MMD Växjö dom 2014-01-17, M1109-08), Fridafors nedre kraftverk (MMD Växjö dom 2014-01-

17, M1110-08), Knislinge kraftverk (MMD Växjö dom 2011-01-28, M 4054-09), domar i målen om Gejmåns kraftstation och Abelvattnets reglering 1969-03-18 (utdrag) och om Överumans reglering 1964-12-31, samt Mellanbygdens vattendomstols dom 1963-12-18 i målen A 18/1942 och A 53/1945, angående den s.k. Kallsjögruppen.

SKÄL

Kammarkollegiet har hävdats att det som föreskrivits i Mellanbygdens vattendomstols domar den 14 juli 1966, den 18 juni 1968 och den 28 augusti 1970 i mål A71/58 och A72/58 gällande åtgärder till skydd för fisket samt vattenhushållning för behovet är att bedöma som "(s.k. latent villkor)". IVF m.fl. har bestritt detta och yrkat avvisning av Kammarkollegiets talan. Mark- och miljödomstolen har företagit målet till prövning till den del det berör frågan om rättegångshinder, dvs. om det på grund av latent villkor gällande åtgärder till skydd för fisket är möjligt att återuppta handläggningen i ett avslutat mål.

Materiella regler om verksamhetsutövares skyldighet att vidta åtgärder till skydd för fisket

I 2 kap. 8 § ÄVL fanns föreskrifter om skyldighet för verksamhetsutövaren att vidta åtgärder till skydd för eller främjande av fisket. Av andra stycket framgick möjlighet till omprövning under vissa förutsättningar av föreskrivna åtgärder efter det beslut om byggande vunnit laga kraft. Dessa regler överfördes, såvitt nu är av intresse, till 3 kap. 11 § och 15 kap. 4 § VL. Ungefär samma regler finns numera i dels 11 kap. 8 § miljöbalken och dels, beträffande frågan om omprövning av villkor som meddelats till skydd för fisket med stöd av nyss nämnd paragraf, i 24 kap. 5 § första stycket punkt 11 samma balk.

Domstols handläggning av skadeförbyggande åtgärder i pågående ansökningsmål

Om verkningarna av en sökt verksamheten inte kan förutses med tillräcklig säkerhet i en viss delfråga är det möjligt för domstol att skjuta upp denna fråga, liksom den om ersättning och andra villkor, under en prövotid till avgörande efter det att tillstånd till

verksamheten lämnats. I ansökningsmål om vattenverksamhet meddelas sådana beslut, ofta i kombination med beslut om utredning och provisoriska villkor, nästan regelmässigt med stöd av bestämmelserna i 22 kap. 27 § andra stycket miljöbalken (jfr motsvarande regler i äldre lagar såsom 11 kap. 49 § VL och 11 kap. 66 § 2 momentet ÄVL). En uppskjuten fråga ska sedan avgöras så snart som möjligt, se 22 kap. 27 tredje stycket första meningen miljöbalken.

Enligt mark- och miljödomstolens erfarenhet medför en prøvotidsföreskrift således att domstolens mål fortfarande lever fram till dess den sista prøvotidsföreskriften blivit slutligt avgjord eller domstolen på annat sätt funnit att alla återstående prövningsfrågor kan avslutas.

Föreskrift om latent villkor i mål om vattenverksamhet

I Mark- och miljööverdomstolen avgörande berörande Granö kraftverk i Mörrumsån, MÖD 2011:49, framgår av domskälen hur en fråga latent villkor reglerats:

Vattenöverdomstolens förklaring i domslutet i 1957 års dom att därest framdeles lax och havslaxöring i ej ringa omfattning bereds möjlighet att vandra upp till Granö kraftverk, ägaren av kraftverket ska, efter därom vid vattendomstolen förd talan, kunna åläggas att genom ytterligare åtgärder eller avgifter kompensera den skada på de ursprungliga naturliga betingelserna för dessa fiskslag, som kraftverket orsakar vid då inträdda förhållanden, var föranledd av att fiskens vandring upp till Granö hindrades av de nedströms belägna kraftstationerna vid Fridafors. Vattenöverdomstolen slår i domslutet fast att en förutsättning för tillåtligheten av Granö kraftverk är att fiskebefrämjande åtgärder vidtas för det fall kraftverket i framtiden skulle komma att utgöra ett vandringshinder av någon betydelse eller på annat sätt skada fisket. Detta klara förbehåll, som också fastställdes av Högsta domstolen, måste enligt Miljööverdomstolen närmast vara att se som ett s.k. latent villkor även om de fiskebefrämjande åtgärder som skulle kunna bli aktuella inte preciserades närmare.

För att ett villkor ska anses som ett latent eller vilande som det ibland benämns, krävs, enligt mark- och miljödomstolens mening, att domstol i anslutning till att tillstånd lämnas till en viss vattenverksamhet i sitt domslut eller annat beslut föreskrivit villkor

med skyldighet för tillståndshavaren om eventuella framtida åtgärder som gjorts beroende av någon senare tillkommande omständighet, som inte förelåg vid prövningstillfället, men som eventuellt skulle kunna inträffa vid något senare tillfälle. Förbehållet ska således syfta på någon form av framtida händelse eller framtida skyldighet som ligger i tiden efter det att målet avslutats. I den mån villkoret saknar sådant förbehåll och om det i övrigt saknar formulering som anger annat, bör utgångspunkten snarast vara att villkoret är att bedöma som ett provisoriskt villkor, dvs. en uppskjuten fråga i det pågående målet som i avvaktan på ytterligare utredning av ekonomisk eller praktisk art ska avgöras så snart som möjligt och senast då målet avslutas.

Latenta villkor skiljer sig från de regler om omprövning som stadgas i – numera – 24 kap. miljöbalken bl.a. på så sätt att väckande av ett latent villkor medför att det ursprungliga ansökningsmålet också återuppväcks och därmed även verksamhetsutövarens skyldighet att i egenskap av sökande svara för bl.a. utredningen i målet.

Mark- och miljödomstolens bedömning i förevarande mål

Handläggningen av samtliga mål med anknytning till Håckrens och Sällsjöns regleringar avslutades under 1999 genom kungörelsen (ref.nr 99.1) och domen (ref.nr 99.2-4). Såväl den domen som tidigare domar i nu aktuella mål har vunnit laga kraft. Enligt mark- och miljödomstolens bedömning innebär detta att det inte är möjligt att inom ramen för sedvanliga prövotidsfrågor i mål M 14-199 pröva Kammarkollegiets nu framställda yrkanden. Tiden för prövning av oförutsedd skada har också utgått.

Vad härefter gäller bedömningen av om det i de nu aktuella domarna (av den 14 juli 1966, den 18 juni 1968 och den 28 augusti 1970) föreskrivits latenta villkor, noterar mark- och miljödomstolen inledningsvis att ingen av föreskrifterna innehåller orden ”latenta villkor” eller ”vilande villkor”.

Dåvarande vattendomstolens handläggning av återstående prövofrågor framgår i 1966 års dom genom den allmänna föreskriften som erinrar dels om vad som i övrigt anges i domen, dels de ytterligare föreskrifter om "... annat, vilka kunna komma att lämnas i delar av målen, som uppskjutas" (ref.nr 66.2), (mark- och miljödomstolens understrykning). Härfter anges längre ner i domen att frågan om skydd för fisket i Håckrenmagasinet "... uppskjutes till behandling efter skriftlig framställan därom av sökanden, sakägare, kammaradvokatfiskalsämbetet eller fiskeriintendent eller då vattendomstol eljest finner anledning därtill" (ref.nr 66.8) (mark- och miljödomstolens understrykning). En likartad formulering lämnas även beträffande fisket i Ottsjön, (ref.nr 66.7).

Valet av ordet "uppskjutes" (i olika böjningar) dels i anslutning till vad som anges i allmänhet om föreskrifter i anledning av de i domen lämnade tillstånden, dels i kombination med vad som särskilt anges beträffande fisket i Håckrenmagasinet (ref.nr 66.2 respektive ref.nr 66.8) tyder snarast på att frågan var begränsad till just ett uppskov i den då pågående handläggningen av målet och att frågan därefter skulle prövas vid något senare tillfälle innan målets avslutande. En sådan tolkning vinner även stöd av domstolens formulering avseende fiskeriintendentens synpunkter om kompensation för skador på fiskena i Storboströmmen m.m. som uppenbarligen avsåg prövning i det pågående målet, se ref.nr 66.9. Det är inget i dessa formuleringar (ref.nr 66.7-8) som ger en antydning om att begreppet "uppskjutes" även skulle kunna avse senare, framtida, prövning efter det att målet slutligt avgjorts. Formuleringen i ref.nr 66.7 om att fiskeriintendenten skulle "under nyss stadgad uppskovstid" (domstolens understrykning) verkställa utredning, måste också anses avse en begränsad tidsram.

Domstolen anser vidare att formuleringen i villkoren ref.nr 66.7-8, som ju innehåller en uppräkningslista av vilka som kan påkalla prövning av frågan om skada på fisket, genom hänvisningen till vattendomstolen själv ("... eller då vattendomstolen eljest finner anledning därtill") också bör uppfattas som en tidsmässig begränsning. Vattendomstolens möjligheter att på eget initiativ uppta frågan om åtgärder till skydd för fisket måste nämligen avse det pågående målet; de kan rimligtvis inte tolkas som

en möjlighet för vattendomstolen att på eget initiativ uppta nyss nämnda frågor till prövning efter målets avslutande och efter det att samtliga avgöranden vunnit laga kraft. Domstolens intiativrätt kan ju bara föreligga i ett pågående mål och inom ramen för vad reglerna om materiell processledning medger; om domstol skiljt sig från ett mål, saknar den – enligt mark- och miljödomstolens mening – möjlighet att på eget initiativ pröva fråga som behandlats eller bort ha behandlats i ett avslutat och lagakraftvunnet mål. En motsatt tolkning skulle för övrigt innebära kringgående av regeln om domars rättskraft.

I princip samma formuleringar har använts i 1968 års dom (ref.nr 68.2-3). Formuleringarna i 1970 års dom är något annorlunda, men i sak likalydande med 1966 års dom just genom sin hänvisning till den domen (ref.nr 70.5-6). Det som anförts ovan är således tillämpligt även beträffande dessa domar.

För att ett villkor ska anses vara latent, krävs enligt mark- och miljödomstolens ovanstående bedömning att initiativrätten till en prövning i anledning av en senare tillkommen omständighet och efter det att tillståndsmålet vunnit laga kraft tillkommer annan eller andra än berörd domstol. Den förutsättningen saknas i förevarande fall.

Mark- och miljödomstolen finner sammanfattningsvis att Kammarkollegiet inte förmått visa att det föreligger några latent villkor i nu aktuella domar från 1966, 1968 och 1970 i målen A71/58 och A 72/58 som kan ligga till grund för fortsatt handläggning av åtgärder berörande fisket i anledning av Håckrens och Sällsjöns regleringar. Framställningen ska därför avvisas.

Kammarkollegiets yrkande om att motta föreläggande om komplettering av talan.

Kammarkollegiet har, såsom dess talan får förstås, även hemställt, för det fall mark- och miljödomstolen handlagt målet på felaktigt sätt dvs. som ett tillståndsmål och det rätteligen borde ha handlagts som en ansökan om omprövning, om föreläggande enligt 22 kap. 2 § miljöbalken.

Mark- och miljödomstolen gör följande bedömning.

Frågan om hur ett ansökningsmål ska handläggas vid mark- och miljödomstol avgörs i första hand med utgångspunkt i hur vederbörande part själv kvalificerar sin talan genom sina yrkanden och de grunder som denne åberopar till stöd för sin talan; i den mån denne också är den som inleder rättegångsförfarandet såsom sökande/kärande bestäms ramarna för domstolens prövning naturligtvis i huvudsak av vad denne anfört.

Nu aktuellt mål har inletts efter det att Kammarkollegiet till domstolen inkommit med de yrkanden som framgår ovan under rubriken Yrkanden. Kollegiet har som grund för sin talan angivit bl.a. att 1966, 1968 och 1970 års domar innehåller ”s.k. latent villkor” och att det är på denna grund som domstolen ska bl.a. föreskriva nya och ändrade villkor för vattenverksamheterna Håckrens och Sällsjöns regleringar. Enligt mark- och miljödomstolens mening saknas anledning att tolka kollegiets talan på annat sätt än vad som skett i detta mål. Vad kollegiet anfört – först efter det att myndigheten slutfört sin talan i målet – om att domstolen borde överväga om målet rätteligen borde ha handlagts som en ansökan om omprövning, förutsätter till en början att kollegiet påstår att dess talan avser just en sådan fråga. I avsaknad av ett sådant påstående och då det inte tillkommer domstolen att anvisa part om hur denne ska utföra sin talan, finner domstolen att kollegiets hemställan ska lämnas utan bifall.

Rättegångskostnader

IVF m.fl. har redovisat en arbetstid om sammanlagt 37 timmar à 2 800 kr enligt en ingiven arbetsredogörelse.

Kammarkollegiet

Målet avser en ansökan om återupptagande av ett mål. I sådana mål gäller miljöbalkens processuella regler enligt övergångsbestämmelserna, 6 § andra stycket enligt lagen (1998:811) om införande av miljöbalken. Målet ska därmed hanteras som ett ansökningsmål enligt miljöbalken där verksamhetsutövaren/tillståndshavaren är sökande. Om det inte är ett tillståndsmål har Kammarkollegiet ingen talerätt enligt

miljöbalken och sålunda borde framställan avvisats direkt av mark- och miljödomstolen när den kom in. Förutsatt att det är ett tillståndsmål gäller även 25 kap. miljöbalken för mark- och miljödomstolens prövning i målet. Kammarkollegiet bestrider tillståndshavarens yrkande om rättegångskostnader och yrkar att det ogillas.

Om mark- och miljödomstolen i strid med 25 kap. miljöbalken ändå kommer att pröva yrkandet konstaterar Kammarkollegiet att en del av arbetet för tillståndshavarna verkar ha använts för att på olika sätt kontrollera gällande tillstånd för tillståndshavaren själva dvs. det som verksamhetsutövaren redan ska ha kännedom och kontroll över enligt förordningen om egenkontroll. Framförallt ingår "ett besök" hos mark- och miljödomstolen om miljöboken samt olika besök hos tillståndshavarna för "genomgång av domar". Detta utgör sålunda inte skälig kostnad för talans utförande eftersom detta ska tillståndshavaren ha kunskap om enligt lag. Vidare ingår olika telefonsamtal till mark- och miljödomstolen om rättegångskostnader och hinder. Varför ombudet har ringt till domstolen är oklart. Eftersom ingen tidsangivelse finns för antalet nedlagda timmar bör i vart fall 18 timmar dras för detta som oskälig nedlagd tid för kontroll av villkor och tillstånd och telefonsamtal till domstolen om rättegångskostnader. Sammantaget har tillståndshavarna sedan författat 9 sidor, varav i princip hälften rör frågan om rättegångskostnader. Det har inte varit någon förhandling. Av det anförda kan sammantaget kollegiet maximalt vitsorda ett belopp om 24 000 kr.

IVF m.fl.

Om tillståndshavarnas invändning om rättegångshinder vinner bifall, följer jämlikt 4 kap 1 § lagen om mark- och miljödomstolar jämfört med 18 kap 5 § rättegångsbalken och 18 kap 1 § rättegångsbalken att part anses som tappande och motparten då berättigad till ersättning för rättegångskostnader. Vad Kammarkollegiet anser sig ha för behörighet eller inte saknar betydelse. Kammarkollegiet verkar mena att behörighetsbristen i så fall skulle grunda sig på att frågan är avgjord, det vill säga res

judicata. En sådan "behörighetsbrist" är generell för alla eftersom ingen har talerätt i sådana mål och kan inte befria från rättegångskostnadsansvar.

Vad gäller påståendena om det arbete som utförts har det till stor del föranletts av Kammarkollegiets felaktiga påståenden om innehållet i domar såväl i de tidigare målen om Sällsjö kraftverk och Håckrens reglering som de domar om latent villkor i andra mål som kollegiet har hänvisat till. Till bemötande av påståendena har det varit nödvändigt att i relevanta delar ge in och kommentera. Tillståndshavarna känner till vilka villkor som gäller för respektive verksamhet och det är alltså inte för att utröna det som genomgången gjorts. Det är självklart att ombud och uppdragsgivare gemensamt går igenom vilka domar som gäller för verksamheten om Tillståndshavarnas rätt ska kunna tillvaratas. Eftersom det är fråga om ett stort och skrymmande material sker det bäst hos Tillståndshavaren om det kan ske. Besöket hos mark- och miljödomstolen skedde likaså för att ta del av sådant material.

Mark- och miljödomstolens bedömning

Prövning av ett latent villkor innebär, såsom angivits ovan bl.a. återupptagande av det ursprungliga tillståndsmålet, vilket i sin tur innebär såvitt avser handläggningen i första instans att tillståndshavaren ska såsom sökande svara för såväl sina egna kostnader som motparternas.

Ovanstående regler förutsätter dock att mark- och miljödomstolen finner att förutsättningar föreligger för sakprövning av ett latent villkor. I förevarande fall har tillståndshavarna bestritt detta och domstolen har delat deras bedömning. Domstolen har således inte funnit skäl för att återuppta det ursprungliga tillståndsmålet. Det saknas föreskrifter i 25 kap. miljöbalken som reglerar nu angiven situation. Enligt mark- och miljödomstolens mening bör denna fråga därför regleras med stöd av 4 kap. 1 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar enligt vad som stadgas i 18 kap. rättegångsbalken. Det innebär då att Kammarkollegiet ska som tappande part stå för motparternas rättegångskostnader, se 18 kap. 5 § och 1 § rättegångsbalken.

Vid bedömningen av skäligheten av det av IVF m.fl. yrkade beloppet, har Kammarkollegiet gjort gällande bl.a. att tillståndshavarnas arbete i målet berört sådant som de borde ha kännedom om inom ramen för sin egenkontroll. Även om det i och för sig kan finnas anledning att kräva att en verksamhetsutövare har kontroll och överblick över alla handlingar och dokument som är förknippade med ett gällande tillstånd, kan det samtidigt finnas skäl att beakta de svårigheter som kan vara förknippade med arkivhållning etc av äldre tillståndsbeslut berörande vattenverksamhet. Mark- och miljödomstolen har i sitt eget arkiv noterat att mål om vattenverksamhet berörande de större älvarna tenderat att innehålla ofantliga mängder handlingar (där varje enskilt mål kunnat omfatta flera hyllmeter vardera) som inte alltid varit logiskt sorterade och i synnerhet inte sökbara på sätt som dagens digitalteknik kan medge. Kontroll av sådana handlingar kräver således – för att den ska vara meningsfull – en viss noggrannhet och att den utförs av personer som förstår att läsa dokumenten. Med hänsyn härtill och vad som i övrigt förekommit i målet finner mark- och miljödomstolen den av IVF m.fl. redovisade tidsåtgången som skälig. Kammarkollegiet ska därför förpliktas betala motparterna deras rättegångskostnader. Beloppet ska fördelas med hälften vardera på motparterna.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se **bilaga 1** (DV 428)

Överklagande senast den 30 mars 2016. Prövningstillstånd krävs.

På mark- och miljödomstolens vägnar

Ingemar Olofsson

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Ingemar Olofsson och tekniska rådet Lars Edlund.